లాంతరువత్తి చిన్నదిచేసి చూరు కొయ్యకు తగిలించి గోపాలం ఆయాసంతో కట్టెమంచంమీద నడుం వాల్చాడు కడుపు ఖాళీగావుంది. నాలుగు మెతుకులు పాపకోసం తప్పితే వంట చేసుకునే ఓపిక ఈనాడు లేదు. భార్య శాంతమ్మ చిన్నవయసులోనే హృద్రోగంతో కన్నుమూసింది — మొదలు ఎన్ని ఉపవాసాలు — ఎన్ని అవమానాలు.

ఇప్పు డతని బ్రతుకంతా ఎనిమిదేండ్ల పాపకోసం — పోతే, అతన్ని నాశనంజేసి కృశింపజేసిన ఒకేఒక ఆశయం కోసం.

* * *

ఎద్దిం భాస్కరరావు

తలిదండ్రులు గోపాలం వయస్సు పదేండ్లు నిండకముందే పరమపదించారు. అన్న పెద్ద కంట్రాక్టరు. అతని సొత్తు సహకారం ఏమీ అంటకుండా తనకు తానుస్వతంత్రంగా బ్రతకనేర్చుకున్నాడు. చిన్ననాటినుంచీ అన్నదమ్ముల మధ్య ఆకులు చెల్లేవిగావు. ఉత్తర దక్షిణ ధృవాల్లా వేరువేరు స్వభావాలు – అభిలాషలు – ఆశయాలు వారివి. అన్నగారి పెళ్ళయిన కొత్తల్లో అత్తగారి మోజులో పడి తమ్ముణ్ణి పేరుబడిసిన షావుకారికి వొప్పజెప్పి తనదారితానుచూసుకున్నాడు.

గోపాలం దుకాణాల్లో ఆపనీ యీపనీ జేస్తూనే రాత్రులు సాతానిపంతులు

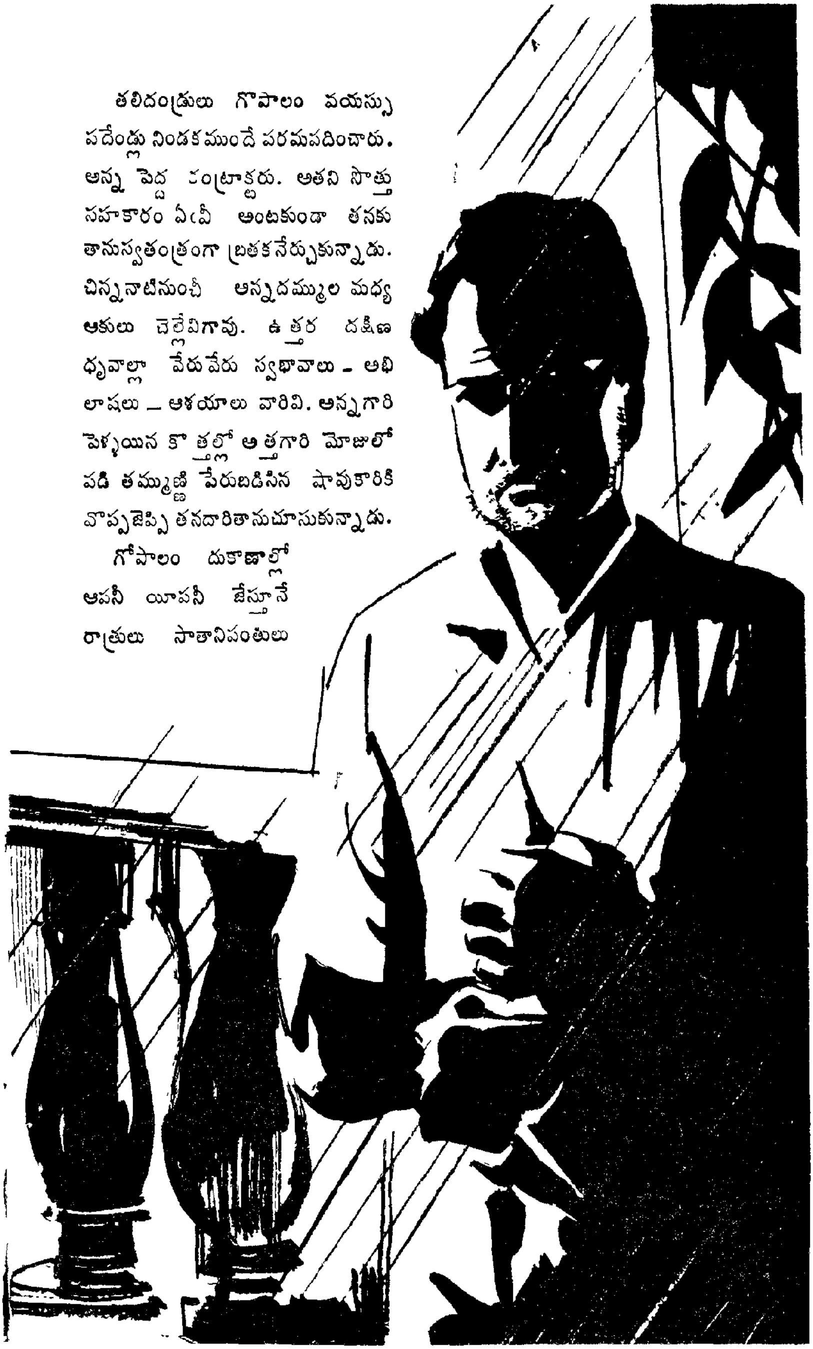

నరసింహం పుణ్యమా అంటూ తెలుగు విశారదకు గట్టేడు. తెలిసున్న యజమానుల కొట్లలో కొంతకాలం గుమస్తాగా పనిజేశాడు. గోపాలం మంచితనంవల్ల అతని బీదరికం మరచిపోయి అంతస్థులతో లెక్కలేకుండా అందరూ ఆదరించారు. అయినా గుమాస్తాగిరితో తృప్తి కలుగలేదు. పుట్టుకనించే అతనిలో స్వతంత్రభావా లున్నాయి. అయితే ఒకరి అధికారం సహించే ఓపిక ఎక్కడా ? దానికి కొంత దేశాభిమానం సంస్కారగుణం గూడా తోడయ్యింది. బ్రతుకు విషయంలో బాగా ఆలోచించి ఏదో ఒకటి-స్వేచ్ఛ వుండా లని, తన అంతస్థుకు తగ్గట్టు ఉంటుం దని, వీధిబడి చెప్పడం ఆరంభించాడు. పదిమందీ హర్షించారు. ఎంతటి గోపాలం ఎంతవా డయ్యా డని. బడిపంతులు గోపాలం యువకు డైనా పెద్దపెద్ద బుద్ధులు వున్నవా డని, పిల్లల తలిదండ్రులుతెలుసుకున్నారు.ముఖ్యంగా వాళ్ళు కార్ఖానాలలో – కొట్లలో బండ్లు లాగుతూనో, లేక బస్తాలు మోస్తూనో బ్రతికేవాళ్ళు.

గోపాలం అనుకున్నాడు ఇలాంటి వారి మధ్య వుంటేనే మర్యాదలు-సహకారాలు తప్పండా వుంటా యని. కష్టపడి పైకొచ్చిన వ్యక్తిగా నలుగురి పెద్దల ముందు మంచివాడు అనిపించుకున్నాక పెండ్లి జేసుకొని అక్కడే కాపురం బెట్టాడు. దినాలు తాపీగా దొర్లిపోతున్నాయి.

నగరంలో ఎలాంటి సభలు-సమావేశాలు జరుగనీ అక్కడ హాజరు వుండాల్సిందే గోపాలం. ప్రొద్దుకూకడమే తరువాయి, అతని యింటిముందు చిన్న సమావేశం ఏర్పా టవుతుంది. పత్రికల విషయాలో-ప్రపంచ విషయాలో కల్లాకపటం లేని కూలిజనానికి తృప్తిగా విడదీసి చెబుతుంటాడు.

చిన్న పిల్లలకన్నా వయోజనులకు చదువు చెప్పడ మంటే అతనికి ఎక్కువ యిష్టం. పిల్లలకోసం పాఠశాలలు ఎలాగూ వుంటాయి. పోతే-ప్రొద్దస్తమానం ఒళ్ళు విరుచుకొని వచ్చిన కూలీవాడికి విద్యాదానం చెయ్యడం అదొక కర్తవ్యంగా భావించుకుంటాడు. తను ఈనాడు నలుగురు చదువుకున్న వాళ్ళ మధ్య ధైర్యంగా నిలబడగలుగుతున్నా డంటే నరసింహం పంతులు దగ్గర రాత్రులు యిలా చదువుకునే గద అబద్ధాలు-మోసాలు చేసి బ్రతకవలసిన అవసరం అతనికిలేదు. సంపూర్ణ ఆత్మవిశ్వాసం, స్థిరమనస్సు చేకూరింది న్యాయంతో బ్రతకడమే మానవుడికి కావల్సిం దని తెలుసుకున్నాడు.

గోపాలం అడుగు బెట్టింది మొదలు ఆ బస్తీలో కులమత తత్వాలు-సామాన్యకయ్యాలు - దురభ్యాసాలు చాలామంది వారంతకు వారే మానుకున్నారు.

రాత్రులు వయోజనులకు తెలుగులో పాఠాలు, లెక్కలు చెబుతూనే, పగలు తగినంత ఇంగ్లీషుగూడా నేర్చుకున్నాడు. ప్రయత్నం వుండాలిగాని ఏది అబ్బదు. అన్నీ అదృష్టాల క్రింద జమగట్టి వూరుకోగూడదు. దేనికైనా నిరంతర సాధన–సాహసం–ఓర్పు కావాలి, అనేది గోపాలం ఆశయం.

చాలాకాలం తర్వాత ఉన్న ఒక్కడు అన్నయ్య దురభ్యాసాలకు గురి అయినాడని తెలిసి చాలా బాధపడ్డాడు. ఎంత డబ్బు సంపాదిస్తే మాత్రం నిలుపుకోవాలి గాని యిలా తగలేసుకుంటారా అని విచారించాడు.

వృత్తులు – ఆత్మలు, ఆశలు – ఆశయాలు, ఏవి ఎలా వున్నా రక్తసంబంధం వుండే వుంటుంది. అది విడదీయరానిది. అన్న భోగలాలసుడై పోయా డన్న వార్త గోపాలం హృదయంలో సుడిగాలి రేపింది. మెత్తని స్వభావం నిండుదనంతో పెరిగిన తాను మున్నాళ్ళపాటు జ్వరంతో మంచంపట్టాడు. ఆ సంగతే అతన్ని అధఃపాతాళంలోకి తీసుకెళ్ళింది.

ఒక్క తల్లి రక్తం పంచుకొని, ఒకే చన్ను కుడిచి బ్రతికిన అన్నదమ్ముల జీవితాల్లో ఒకరికి పురోగమనం మరొకరికి పతనం – సృష్టి కల్పనలో విచిత్రమైన కలయిక అన్నదమ్ముల పుట్టుక. గోపాలం సంశయించలేదు. శాయశక్తుల ప్రయత్నించి అన్నను మంచిమార్గంలో పెట్టాలని నిశ్చయించుకొని ఒక రోజు వాళ్ళింటి కెళ్ళాడు అన్నగారు లేరు. వదిన గోడంతా చెప్పుకుంది. జాలితో అతని కళ్ళు చెమర్చాయి అతని రాకపోకలు సక్రమంగా వుంటే తన అన్న పెడదారులు పట్టడానికి వీలుండేది గాదేమో నని మథనపడ్డాడు 'భయపడగూడదు. అన్నయ్యను మంచి మార్గంలో పెడతాను' అని వదినకు మాట యిచ్చాడు.

'ఆ వేశ్యలు ఎవరు? ఎక్కడుంటారు?' అంటే వదినగారు తెలియదని చెప్పింది.

ఒకరోజు స్వయంగా అన్నయ్యకు ఎదురపడి "సుమతిలాంటి శ్రీమతిని యింట్లో వదలి ఏమిటీ పిచ్చివేషాలు? ఆస్తి గుల్లయిపోయింది చాలదూ? నా మాట విని అన్నీ మరిచిపో. నీ కాళ్ళు కడిగి నెత్తిన పోసుకుంటాను. నీ బిడ్డలు రేపు ఏమైపోతారు? చూడు! ఆ చల్లని తల్లి నా వదిన అని చెప్పడానికి ఎంతో గర్విస్తున్నాను. కాని – నీవు నైతికంగా దిగజారి సమాజంలో నిప్పులు చెరుగుతున్నావ్. అన్నయ్యా! మన కా పనులు సరిపడవు. ఇలాగే బ్రతుకుదాం. బాగా ఆలోచించు. ఆ వెర్రి తిరుగుళ్ళు మానుకుంటా నని ప్రమాణం చెయ్యి'' అని అన్నగారి పాదాలపై వాలాడు.

అతనికి ఆ వేమీ వినిపించలేదు తాగిన మైకంలో తమ్ముణ్ణి చివాలున ఒక

తన్ను తన్నాడు. పాపం కుడిచేయి విరుచుకపడ్డాడు. కోపంతో గోపాలం కళ్ళు ఎర్రబాటినై —

"అన్నా! నీలాంటివాణ్ణి 'అన్నయ్యా!' అని పిలవడమే నా దురదృష్టాల్లో కెల్ల పెద్దది. మన రక్తసంబంధం ఏనాడో తీరిపోయిం దనుకున్నాను. ఛ! భార్యా బిడ్డల్ని చక్కగా పోషించుకునే అర్హత లేదు. పదిమంది ఆడవాళ్ళతో మొండి సరసాలు. వయసు ముదిరినకొద్దీ వన్నె పెరుగుతున్న ట్టుంది. సిగ్గు లేకపోతేసరి. రేపే మా వదినా, బిడ్డల్ని తీసుకెడుతున్నాను. నీ కర్మ. ఎక్కడైనా చావూ-బ్రతుకు." ఆవేశం హద్దుమీరిన గోపాలం అన్నమీద చేయి జేసుకోడానికి జంకలేదు.

"మీ వదిన అందంగా వుందన్నావు గదూ! తీసుకపోయి దాంతో కులుకు. చచ్చినా మీ ముఖం చూడను. కొట్టావు గదూ! మంచిపని జేసి బ్రతికిపోయావ్. కొట్టు జీవితాన్ని బహుశః మరిచిపోయి వుంటావ్. పో. సుఖంగా — హాయిగా బ్రతుకు, పో" అంటూ వీధివేపు నడిచి సామాన్య జనసమూహంలో కలసి పోయాడు.

అన్నయ్య యిలాంటి విపరీత మార్గాల్ని తొక్కలా డనుకోలేదు. ఈ నిందలకన్నా మంచివాడికి మరణమే మేలు. సీతలాంటి వదినకు పాపం అంట గట్టజూశాడు. పురుగులు పడి చచ్చినా వీడి ముఖం చూడకూడ దనుకొని గోపాలం అక్కడినుంచి భీష్మించుక వచ్చేశాడు.

ఎంత మరిచిపోదా మనుకుంటున్నా వదిన—పిల్లలు-అన్న అతని కళ్ళల్లో తిరుగుతూనే వున్నారు. దీని కంతకూ కారణం అన్నగారి వేశ్యాలోలత్వం. ఎంతైనా పెద్దవాడు. చేయి జేసుకున్నందుకు భగవంతుణ్ణి మన్నించు మని మనసార ప్రార్థించాడు గోపాలం.

మానవుడు ఆత్మీయతను ఒకనాడు గాకపోయినా ఒకనాడు గుర్తించకపోడు. కలతబారిన హృదయాల మధ్య అనురాగాల ప్రాబల్యం తక్కువగా వుంటుంది. జగత్తులో పగవాళ్ళు ఎవరో గారు. స్వంత అన్నదమ్ములే. వారే ప్రాణ మిత్రులు. వారే శ్రేయోభిలాషులు. వారే గర్భశత్రువులు—వారే దాయాదులు.

తన అన్న కుటుంబ నాశనానికి కారకులైన వేశ్యల అంతు కనుక్కోవా లనుకున్నాడు గోపాలం.

'నా అన్నలాంటి అన్నలు దేశంలో ఎంతమంది అధోగతిపాలై తమ భార్యా బిడ్డల్ని ఎంత దుఃఖపెడుతున్నారో' అని తలుచుకుంటే గోపాలం హృదయం తరుక్కుపోతోంది. ఈ వేశ్యావృత్తి రూపు మాయదా? అనే ఒక్క బేధ్యాస అతనిలో గూడు కట్టుకుంది. రాత్రింబవళ్ళు వాళ్ళ కోసమే ఆలోచన—విచారం. తను ఎంతో మంది మిత్రుల కథలు విన్నాడు. ఒకడికి పెళ్ళిగాక, ఇంకోడి భార్య రోగిష్టి

"పెళ్లి చేసుకుని 3 నెలలయినా మా అమ్మాయితో ఒకసారికూడ మాట్లాడలేదుట. ఏమిటోయ్ నీ ఉద్దేశ్యం ?"
"అసలు మధ్యలో మాట్లాడనిస్తే కదుటంటీ !"

అవడంతో, వేరొకడు భార్య గయ్యాళి తనంతో, ఇంకొకడికి ధనం వుండీ, మరొకడి కదే హాబీగా ఇందరి జీవిత చరిత్రలు కళ్లల్లో మెదులుతున్నాయ్. వాళ్ళందరికీ ఆత్మవిశ్వాసా ల్లేవా ? ఏదో లోపం-కష్టం వుంటే తెగించి చెడు మార్గాలు తొక్కాల్సిందేనా? ఈ బాధలు-గాధలు వున్నది ఒక్కమనుష్యజాతికేనా? గోపాలం అన్నయ్యతో ఘర్షణపడి వచ్చాక-ఎంతో మారిపోయాడు.

* * *

మధ్యరాత్రి దాటివుంటుంది. వీధిలో దీపాలు వెలుగుతూనే వున్నాయి. చిన్న చిన్న సందుల్లోకి మాత్రం ఆ వెలుగు రేఖలు రావడానికిఎలాగూఅవకాశాల్లేవు. కన్ను పొడుచుకున్నా కనిపించని కటిక చీకటి. అలాంటి యిరుకు దారుల్లో వొక్కడే మెయిన్ రోడ్డుదాటిచాలాదూరం నడచి ఓయింటిముందు ఆగి తలుపు గొళ్ళెం తట్టాడు గోపాలం.

ముఖంలో మునుపటి గాంభీర్యం కనిపించదు. నీరసంతో వాలిపోయిన బుగ్గలు — గుంటలు పడ్డ కళ్ళు. తలకు తైలసంస్కారం లేదు. పంచె, కుడతా పూర్తిగా మాసిపోయినై. ఆ బక్కచిక్కిన శరీరంతో - అతని అవతారం— దేశదిమ్మ రయిన బీదవాడిలా వుంది.

గొళ్ళెం తడితే —

"ఎవరు..." లోపలినుంచి వృద్ధ కంఠం వినిపించింది.

"నేను గోపాలంని''

''గోపాలానివా ? యింతరాతిరిఎందు కొచ్చావ్. పిల్ల పడుకుంది. పోయిరా బాబూ..."

''లేదవ్వా, యిప్పుడే వెళ్ళిపోతాను. కొంచెం దరవాజాతియ్యవూ'' గోపాలం గొంతులో సహజమైన ఆర్ద్రిత విని పిస్తుంది.

లోపల ముసల్ది తనలో తాను ఏదో గొణుక్కున్నాకా 'కిర్' శబ్దంతో రెండు తలుపులూ బార్లా తెరుచుకున్నాయి. ముసలవ్వ తిరిగి తలుపురెక్కలుమూసి–

"పిల్ల ఆ గదిలో వుంది. నీవుగనుక రానిచ్చాను'' అని పొమ్మంటూ తన గది లోకి దారితీసింది. గోపాలం ఆమెను ఆపి మూ డు రూ పా య లు చేతిలో పెట్టాడు. అవ్వ నవ్వుకుంటూ అతన్ని ముందుకు తోసింది.

కాళ్ళు చేతులు తడబడుతున్నాయి. ముందుకు సాగడానికి ధైర్యంలేదు. తార గదికి కర్టన్ వేసివుంది. తీరా అందాకా వచ్చి యిరకాటంలో పడ్డాడు. ఆమె పడుకొని నిద్రపోతోందేమో ? చక్కా పోతే అసభ్యంగా వుండదూ ? పేరున పిలువడానికి గడియ వేసిలేదు. అయినా పేరు తెలియదు.

వెంటనే ముసలవ్వదగ్గఱకు పరు గెత్తుకొచ్చి 'మీ మనుమరాలి పేరు చెప్పావుగాదు అవ్వా!" అన్నాడు.

'పేరుతో అవసరమేంలే బాబూ – తా రా బా యి' అంది నవ్వుతూ ఆ నవ్వులో యెన్నో లోతులు.

'ఇహ నువ్వు పడుకో అవ్వా. పోయే ప్పుడు కలుస్తాను' అని తారాబాయిగది చేరుకున్నాడు. ఈ మధ్య కొంత కల వరపాటు తగ్గింది. పరదా అలాగే వుంది ద్వారం ఎదురుగ్గా నిలబడి 'తారా!' అని పిలిచాడు.

రెండు పిలుపులకు లేచి వచ్చింది ఒంటినిండా నీలిరంగు కాశ్మీరు శాలువ కప్పుకొని–రాగానే–

"మీరా!......" అంది అత్యంతాశ్చ ర్యంతో.

"అవును. నేనే గోపాలాన్ని.'

"ఇలా వేంచేశారు. టైం ఎంత అయిందో తెలుసా ? రండి లోపలికి దారితీసింది.

ఆమె దృష్టిలో అతని ప్రవర్తన పాలకోసం పరుగులు తీసే పిల్లి నీళ్ళ కోసం నాలుక చాచినట్టుగా తోచింది

"తెలుసు. తారా ! నీతో ముఖ్యమైన విషయం మాట్లాడా లని వచ్చాను.

''పిచ్చా ఏ(విటి–ఈ రాతిరి తప్పితే సమయం చిక్కలేదా ? అలసిపోయిన ట్టున్నారు. అలా బెడ్డుమీద కూర్చోండి అని విసనకర్ర అందించింది. అప్యాయత కనబరుస్తూ.

గోపాలం ఎప్పుడు వచ్చినా ఆ ప్రక్కనేవున్న స్టూలుమీదే కూర్చునే వాడు. ఈ పూట దగ్గరి బంధువులా ఆమె చెప్పినట్లే చేశాడు. "ఇంత ప్రొద్దు పోయేవరకు ఎక్కడ తిరిగారు. కళ్ళు గుంజుకపోయాయి" తార స్వంత మని షిలా అతన్ని పరామర్శించడం యిదే మొదటిసారి. నిలువుటద్దం ముందు నిల బడి జుట్టు సర్దుకుంటోంది.

"తారా ! నా విషయం వదిలెయ్. ముందు నువ్విలావచ్చి కూర్చో" అత నికి యిష్టంలేదు కాబోలు ఆమె సింగా రించుకోవడం.

"లేదు, లేదు మీరు ముఖం కడు క్కొని రండి. ఇవిగో నీళ్ళు" అని గోపాలం చేతి కందించింది చెంబు.

అతను జాలిగా నవ్వి "ఫర్వాలేదు. నా ముఖం బాగానే వుంది. ఈ రాతిరి కడగాల్సిన అక్కర నాకు లేదు" అని మరచెంబెడు నీళ్ళు గుటగుటా తాగే శాడు.

"అన్నం వుంది, భోంచేస్తారా ?"

"వద్దు. అవసరం లేదు."

"పడుకుంటారా ?"

"నిద్ర రాదేమో !"

"మీ మీద మీకే నమ్మకంలేదు."

"ఎప్పుడో వుండేదిగాని, ఆ స్థితి నుండి పరిస్థితులు నన్ను వెలివేశాయి. ఆమె ఇహ ఏమీ అడక్కుండా 'కూర్చోండి ఇప్పుడే వచ్చేస్తా" నని బయట కెళ్ళింది. గోపాలం మనస్సు కుడి తలో పడ్డఎలుకలా తన్నుకలాడుతూంది.

తను అన్నయ్యతో మాటా మాటా అనుకొని వచ్చాక ఎన్ని కష్టాలైనా పడి తన చేతుల మీదుగా కొంత మంది వేశ్యలకైనా తగినజీవనోపాధి కలిగించా లని నిర్ణయించుకున్నాడు.

ఆ ఉద్దేశ్యంతో అనేక మంది వ్యభి చారులను కలుసుకోవడం జరిగింది. ఏ తోడేలూ మేక రోగం బాగుపర్చా లను కోదుగదా ! గోపాలం విటుడుగా, కాముకుడుగా గాక వట్టి మనిషిగా పోయి వారి కేదో బోధించా లని ప్రయత్నిస్తే, కొందరు తిట్టారు; కొందరు మీద ఉమ్మారు; మరి కొందరు మహా యోధ దిగివచ్చా డని ఎగతాళి జేశారు; నపుంసకుడు అని గెంటివేశారు. నానా చీవాట్లు—ఛీదరింపుల్తో విరక్తితో ఆ నరక కూపాలు చూడలేక వస్తూండేవాడు. అయినా గోపాలం హృదయంలో రగు ల్కొంటున్న అగ్ని చల్లారనేలేదు. లెక్కలేనంత ధనం వ్యయ మయింది. ప్రతి పుట్టలో విషపాములే వుండవు. గోపాలాన్ని అంతగా అసహ్యించుకోనిది ఒక్క తారాబాయి మాత్రమే.

ఆవిడతో పరిచయ మయినాక అప్పు డప్పుడు వస్తూనే వున్నాడు. ముందు యిలాంటి నీరసమైన గిరాకీలు తేవద్దని ముసలవ్వతో చెప్పింది తార.

"ఎందుకు పిల్లా అలా యిదై పోతావు. కావలసినంతడబ్బు యిస్తూనే వున్నాడు. కాస్త దారిలో పడనీ. పాపం, భార్యని పోగొట్టుకున్న వాడిలా వుంటాడు. ఆయన కిక్కడ శాంతి కలుగుతుందేమో, వస్తే రానీ" అంటూ ముసలవ్వ సర్ది చెప్పేది.

"అయినా, మనకేం కొదువే అవ్వా! రాములు లేడూ ? ఆయనమాత్రం చిన్న సూపు చూస్తున్నాడా ? ఈమధ్య చాలా వరకు పరాయివాళ్ళతో గడపడం మానే శానుగదా" అని తార అంటూనేవుండేది.

గోపాలం ఎన్నిమార్లు వచ్చినా వ్యక్తి గత విషయాలు మాట్లాడేవాడు గాదు. ఏదో లోకాభిరామాయణం తప్ప. ఈ మధ్యరాత్తిరి దాటాక వచ్చాడని తారకు నిజంగా కలవరపాటు కల్గింది.

తారాబాయి మళ్ళీ వచ్చి కూర్చున్నాక గోపాలం అన్నాడు "తారా ! యిన్ని రోజులనించీ మీ యింటికి వచ్చి పోతు న్నానుగదా; నాగురించి ఏం ఆలోచిం చావు."

"ఏముందీ, పసిపిల్లలమాటలకు కార ణాలు చెప్పుకుంటామా ? కాకపోతే భార్యను చంపుకున్నట్టుంది. ఆ వియోగం యిక్కడ ఉపశమిస్తుందేమో అను కుంటాం. సామాన్యంగా అలాంటివారే వస్తుంటా రిక్కడికి. ఏం ? ఎందుకూ ?"

"ఏమీలేదూ. నేను సంసారిని; భార్యా బిడ్డలు వున్నారు. మీలాంటివారిని అనుభ వించి సుఖపడా లని ఏనాడూలేదు. మీ అమ్మామ్మవాళ్లు నీలాగే జీవించా రనుకోను నా కనుమానం నీవే దిగజారి వచ్చావు ఈ లోయలోకి..." ఉద్దేశం సరిగా వెల్ల డించలేక తొట్రుపడుతున్నాడు..

"అరె ? బలేవిచిత్రంగా మాట్లాడు తున్నారు. ఇదో కొత్త అనుభవం. మీ నోటితో ఈలాంటిమాటలు వినడం యిదే మొదటిసారి."

"అంతే తారా. నే నిలా కావడానికి నీ కేవో కారణాలు వున్నట్లు నాకూ వున్నాయి. అయినా నీ గతజీవితంతో నా కవసరం లేదు. మీ రీ వ్యభిచారం మానుకొని సుఖజీవితం గడపాలి."

"ఎందుకండీ అంత జాలి ? పెద్ద కోరికే !"

"అలా తీసి పారేయకు. ఎన్నో కుటుంబాలు నాశన మవుతున్నాయి."

"ఎవరు జేసుకుంటున్నారు ?"

"చెప్పు లుంటే దారిలేకున్నా పోగల మన్న ధైర్యం వుంటుంది. అవి లేక పోతే పోవల్సినవాడు బాటనే బాగుజేసు కుంటాడు. పోనీ అది వేరువిషయం సంఘంలో మీలాంటివాళ్ళు ఉండడం సహించరాని విషయం. ఈ వృత్తి నడిపేవారు సమాజానికి చీడపురుగులు—

"గోపాలంగారూ ! ఆవేశపడకండి నన్నొకతెను మార్చగలరు. ఇద్దర్నీ ముగ్గుర్నీ మార్చగలరు. ఇలా ఎందరి

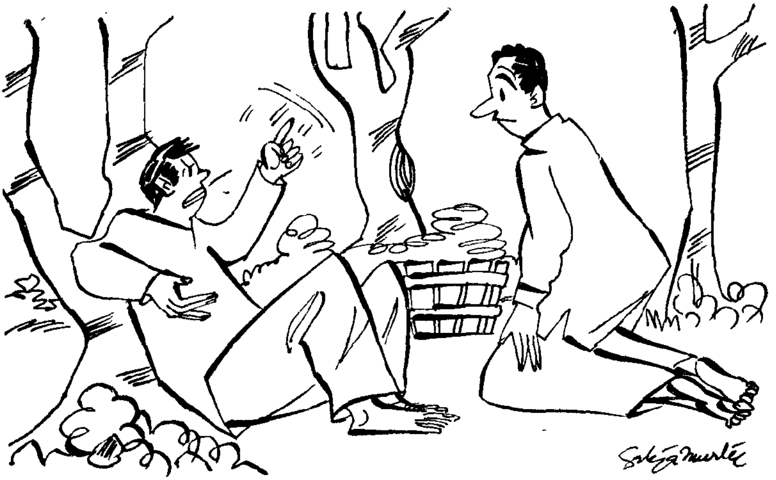

ఏరా బాబూ, నీలో నువ్వే గావుకేకలెట్టి మాట్లాడుకుంటున్నావ్ ఏమిటీ ? !'
అబద్ధా లాడితే, ఎవ్వరైనాసరే – నేను సహించలేను."

నని మార్చగలరు. దేశంలో ఏ మూల ఎం జరుగుతుందీ మీకేం తెలుసు."

తారా! నీలాంటి స్త్రీ మనస్ఫూర్తిగా ఒక్కతి మారితేచాలు. లోకాన్నే మార్చ గలను. ఒక్క ఉదాహరణ చెప్పనా ? దొంగ, గూఢచారులకు నాయకుడైతే దేశంలో దొంగతనాలు జరుగుతాయా?"

పిచ్చిమాటలండీ. ఓ విషయం చెబుతారూ ?''

అడుగు...''

నేను మారాలిగదా ! అంటే వ్యభి చారం మానుకోవాలి. అంతేనా ?''

—అంతే."

మీరో త్యాగం చేయాలి–"

ప్రయత్నిస్తాను, చెప్పు–''

నాకు తెలుసు మీలాంటివారు మాటలకేగాని పనులు చేయరు. ఏదో ఉద్ధరించాలని బోల్తా కొడుతుంటరు — పెండ్లి కానివాళ్ళు మీలాగ ముందుకొస్తే నయంగాని—''

"అంటే..."

"మీతో వుంటాను. భార్యాబిడ్డల్ని వదలి నన్ను చేబడతారా ?''

ఫలాలు ఆకులు రాలకుండా చెట్టు మొదలు కావాలంటుంది.

"కావలసిన ఉపాధి కలిగిస్తాను

"అంతమాత్రమే–పొరబడుతున్నారు మీరు ఎలాగైతే భార్యాబిడ్డల్ని వదల లేరో నేనూ, నాస్థావరంలోవున్న స్త్రీలూ మా మా వృత్తిధర్మాల్ని విడుచుకో లేము."

గోపాలం గుండెలో రాయి పడింది తన ప్రయత్నం విఫలమయిందన్న చింత

లేదు. ఆమె వాక్చాతుర్యం అతన్ని ఆశ్చర్యంలో ముంచింది.

'మళ్ళీ కలుస్తాను తారా!' అని గబగబా బయటి పెనుచీకటిలో కలిసి పోయాడు, ఆమె చివరి పిలుపునుగూడా వినిపించుకోకుండా.

*   *   *

ఎందుకొచ్చిన ఆరాటం. ఒక్క-రాయిని తీస్తే గుట్ట కూలిపోతుందా? సమాజంలో తరతరాలుగా పాతుక పోయిన దుష్టశక్తులకు విచారించి సాను భూతి చూపడమేనా మానవ కర్తవ్యం? గోపాలం-పిచ్చి పిచ్చి ఊహాలతో అర్ధం గాని ఆవేదనల మధ్య సతమతవుతున్న సమయంలో దురదృష్టమా అంటూ భార్య శాంతమ్మ ఈ లోకంలో ఒకి బిడ్డనూ, తననూ, ఒంటరిగా వదలి వెళ్ళి పోయింది. అన్నకు భార్యా, బిడ్డలు, ధనం వుండికూడా శాంతిలేకచస్తున్నాడు. గోపాలానికి అవి రెండూ లేనిస్థితి దాపు రించింది. వాతావరణం-స్త్రీ ఈ రెండూ మార్చినంతగా మనుష్యుణ్ణి ఏవీ మార్చ లేవు.

మానవుడికి భవిష్యత్తు నిర్మించుకునే శక్తిలేదు; రాదుగూడాను. అదే వస్తే జీవితానికి అర్థం, ప్రపంచగతికి లయత్వం లేకుండా పోతుంది. అదృష్ట రేఖలు ఎవరి కెలా రాసిపెట్టి వున్నాయో! అతనికి పునర్వివాహం చేసుకోవా లనిపించలేదు. రోజురోజుకూ ఏదో సేవచేసి తరించా లనే ఆశయాలతోనే నిండుకుంటుంది హృదయం. ఎవరి అనుభవాలు వారినే సక్రమదారిలో నడిపిస్తాయి కాని ఒక ర్నొకరు మార్చా లని ప్రయత్నించడం వెర్రితనం. ఈ భావం అతని హృద యంలో బాగా నాటుకుంది.

ఆ రాత్రంతా బాగా ఆలోచించి, తెల్లవారి సాయంకాలం, భోరున వర్షం కురుస్తున్నా లెక్క-చేయక, చంకబిడ్డ నెత్తుకొని తడిసి ముద్దయి వచ్చి, తారాబాయి ఇంటిచావడిలో నించున్నాడు. ఏమి నిర్ణయించుకున్నాడో యేమో. ఎవరూ వూహించని విధంగా చాలా కాలానికి అసహ్యించుకున్న ఆమె యింటికే వచ్చేశాడు, బిడ్డతో సహా.

తార తన కళ్ళు తానే నమ్మలేదు.

తీరని సానుభూతితో గోపాలంని యింట్లోకి తీసుకవెళ్ళింది. "పూర్తిగా తడిసిపోయారు" అని పెట్టెలోంచి పంచె తీసియిచ్చింది.

''గొడుగు లేకుంటే వానలో నానడం తప్పదుగదా!''

"చాలారోజులకు దర్శనం."

''అన్నిభాగ్యాలూ శాశ్వతాలుగావు. దర్శనభాగ్యంగూడా...''

''...అలాంటిదే అంటారు?" మాట పూర్తిచేసింది తార అదోలా నవ్వుతూ. ఇలా మాట్లాడుతూనే -

పాపను లోనికి తీసుకెళ్ళింది. గోపాలం తడిసిన పంచె మార్చుకొని,

తెల్లమబ్బులాకాశంలా,సాధారణమనిషిగ మారిన తారను జూసి ఆశ్చర్యపోయాడు. ఈ తారకు, దిశమారిందో దశ మారిందో తెలియదు, ఆభరణాలు వెగటుపుట్టించే అలంకారాలు లేవు. కళ్ళలో కాంతి కరువయ్యిందేగాని 'ఆ' గాంభీర్యం, మాటల నిలకడ ఎక్కడికీ పోలేదు. ఒళ్ళు కాస్త తగ్గింది. నాజూగ్గా అరటి బొంగులా తీర్చి దిద్దిన ట్లుంది. గోపాలం ఆమె అకస్మాత్పరిణామాన్ని ఊహిస్తున్నాడు.

ఆమె వచ్చి మునుపటిలా కూర్చోక వరుసగా పేర్చిన పెట్టెల ప్రక్కగా నిల్చుంది.

'తారా! చాలా మారిపోయావు' అన్నాడు గోపాలం.

తొణకని నిండుకుండలా "మీరూ, మారారుగదా!" అంది.

"ప్రకృతి ధర్మాన్ని ఎవరు అడ్డగిస్తారు. నీ సహచర్యం నాకోగుణపాఠం నేర్పింది..."

"ఏమిటో..."

ఎవరి అనుభవాలు వారినే మంచి మార్గంలో పెడతాయిగాని, ఒకర్నిఒకరు బలవంతాలతో, మితిమీరిన బోధతో మార్చలేరనేసత్యం - ఇది అసంభవమంటావా?

"అక్షరాల నిజం"

"చూడు తారా! ఆనాడు నీవో వింత ప్రశ్న లేశావ్ - 'సంసారులు భార్యాబిడ్డల్ని వదల్లేనంత మాటలు మానుకోగలమా?' అని; జ్ఞాపకముందా? ఈనాడు నీదగ్గరే శాశ్వతముగా ఉండిపోదామని వచ్చేశా - "

"మీరా!! నాదగ్గరా-భార్యాబిడ్డలు-" తారలో గుట్ట కదిలిన చలనం.

"నాభార్య చచ్చిపోయింది. మారు పెళ్ళితో ఈ పాపకు అన్యాయం చేయదలుచుకోలేదు. ఈ జీవితంలో 'నా అనేవాళ్ళు నా కెవరూలేరు. ఉన్నదొక్క అన్నయ్య- అతనిది విషాదగాధ. కొంత వరకు అతనే కారకుడని చెప్పాలి నా బ్రతుకు యిలా విచిత్రగతులు తొక్కడానికి. రక్తస్పర్శలో అన్నదమ్ములంగాని, మే మిద్దరమూ కలిసి బ్రతికిన దినాలు - చిన్నప్పుడు ఊహ లేనప్పుడు అంటే నీవు నమ్మవు. కావా లంటే నా పాపను బంగారుతల్లి మావదినకు వొప్పజెప్పి రాగలను. ముందు అలాగే జేస శ్రీరామకృష్ణ మఠంలో కలసిపోయి కొంతైనా సమాజానికి సేవ జేయాలనుకున్నాను. అప్పుడే చీకటైపోయిన నా మనస్సులో నీవు తారలా మెరిశావు అంటే- నా కోరిక మన్నిస్తావని ఆశిస్తున్నాను."

బాధతో, ప్రాధేయపూర్వకంగా అడిగిన గోపాలం మాటలకు తార పిచ్చిదానిలా నవ్వుకుంది.

ఇతనిలో స్త్రీత్వం ఎక్కువపాళ్లలో వున్నట్టుంది. పాపం అమాయకుడు అందుకే అంటారు - ఒకరిబాధలు తమ

విగా భావించుకునే వాళ్లు సుఖపడ రని. ఎలా ఓదార్చి సమాధానంచెప్పేది. తార గింజాటంలో పడ్డది. గోపాలం మళ్ళీతన జీవితంలో తారసిల్లుతాడనుకోలేదు.

‘‘నామాటకూడా వినండి. మీ కేమని చెప్పాలో అర్థంకావటంలేదు. ఆనాడు భార్యాబిడ్డలు లేని మగవాడి వైతే నీతో వుంటా నన్నాను. కాని క్షమించండి. నా బ్రతుకు మలుపుకు, కారణ మయినవారు వేరే వున్నారు. అతనిదగ్గర ఆస్తి వున్నన్నాళ్ళు, నానాహంగామా జేసి_ అప్పులకూ అవమానాలకూ గురిఅయిన, అతన్ని హీనస్థితిలో అన్యాయంజేయడం మంచిది గాదు. నమ్మినవారికి ద్రోహం తలపెట్టడం యింకా నేర్చుకోలేదు. అందుకే మీతో వుండలేను."

హృదయం అదిమిపట్టుకొని చెప్పి నెత్తిమీద బరువు దిగినట్లు నిట్టూర్పు విడిచింది ఆమె.

‘‘తారా! నీవు నిజంగా వృత్తి మానుకున్నావా? నా క్కావలసింది అదే నని పదేపదే చెబుతున్నాను. ఎవరో అదృష్టవంతుడు_ నా ఆశయంసిద్ధించింది. అంతే చాలు _’’

గోపాలం హృదయం ఆనందంతో పెల్లుబికింది. ఏదో భాగ్యం అకస్మాత్తుగా అబ్బిన బీదవాడికిలా విజయగర్వం అతనిముఖంలో తాండవించింది.

"వా రెవరో తెలుసుకోవచ్చునా తారా..."

"ఇప్పుడు వూళ్ళోలేరు. బొంబాయి ఆస్పత్రిలో రోగంతో వున్నారు. రేపో యెల్లుండో అక్కడికే పోతున్నాను. చస్తే వారి పాదపద్మాలచెంత హాయిగా జీవితం చాలిస్తాను _ అతడే కంట్రాక్టరు రాములు.’’

‘‘కం...ట్రా..క్ట..రు...రా_ ము_లు. ఓ భగవాన్! ఎందుకీ విచిత్ర సన్నివేశాలను మామధ్య సృష్టించి చంపేస్తావ్. తారా! ఒక్కకోరిక. నా పాపను నీవే పెంచుకో. ఎవరన్నా అడిగితే గతిలేని బిచ్చగాడి కూతు రని చెప్పు. పాపం శమించుగాక _ "

అంటూ ఆవేశంతో గోపాలం వెన్దిరిగిచూడకుండా వెలువడి వానలోనే చరాచరా మళ్ళీ వెళ్ళిపోయాడు.

‘‘ఏమండీ_అతడు మీ అన్నయ్యేనా?’’

ఆమె సందేహం తీరదు. గోపాలం వచ్చి జవాబు చెప్పడు. ఆమెను ఒకరు అనుభవించి మార్చారు. వేరొకరు మార్చాలని విఫలు లయ్యారు. కలియని ధృవాలవంటి అన్నదమ్ములు.

వినీలాకాశంవేపు నిమీలిత నేత్రాలతో అదేపనిగా జూస్తూ తారాబాయి రెండు కళ్ళూ వొత్తుకుంది.